

Bài 9

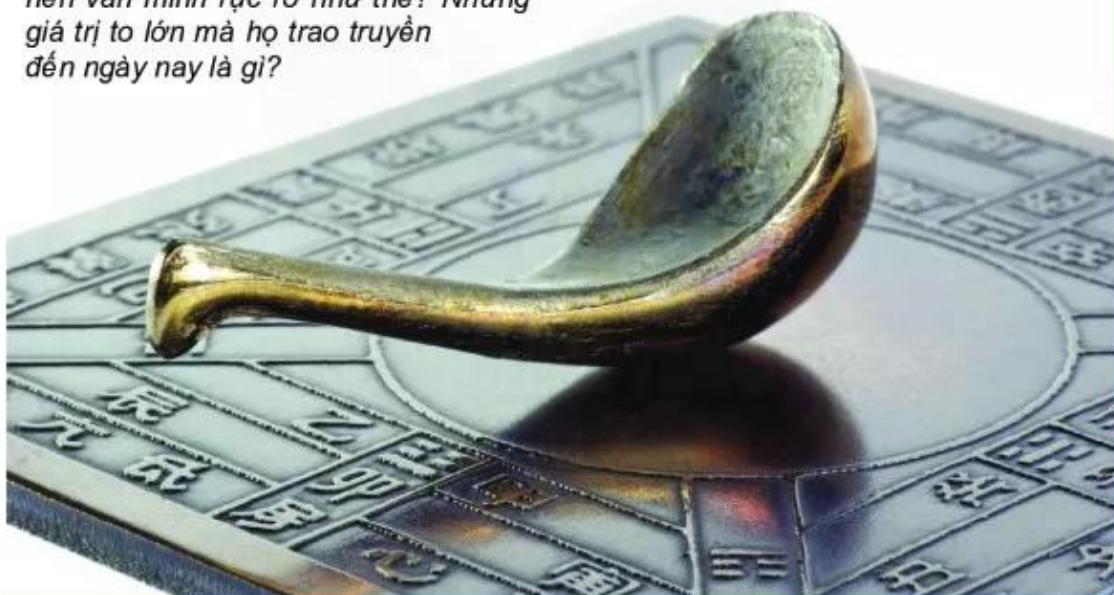
TRUNG QUỐC TỪ THỜI CỔ ĐẠI ĐẾN THẾ KỈ VII

Học xong bài này, em sẽ:

- Giới thiệu được những đặc điểm về điều kiện tự nhiên của Trung Quốc thời cổ đại.
- Mô tả được sơ lược quá trình thống nhất và sự xác lập chế độ phong kiến ở Trung Quốc dưới thời Tần Thuỷ Hoàng.
- Xây dựng được đường thời gian từ nhà Hán, Nam Bắc triều đến nhà Tùy.
- Nêu được những thành tựu cơ bản của nền văn minh Trung Quốc thời cổ đại.

Từ thời xa xưa, người Trung Quốc đã chế tạo ra la bàn để xác định phương hướng. Họ còn là chủ nhân của một nền văn minh phát triển với nhiều thành tựu mà cho đến ngày nay nhân loại vẫn đang được thừa hưởng. Vậy, điều kiện nào đã giúp người Trung Quốc cổ đại tạo dựng được nền văn minh rực rỡ như thế? Những giá trị to lớn mà họ trao truyền đến ngày nay là gì?

▲ Hình 1. La bàn – một phát minh của người Trung Quốc

1. Điều kiện tự nhiên của Trung Quốc cổ đại

Kết nối với địa lí

Hoàng Hà là sông dài thứ hai Trung Quốc và thứ sáu thế giới (5464km), Trường Giang là sông dài nhất Trung Quốc và thứ ba thế giới (6300km).

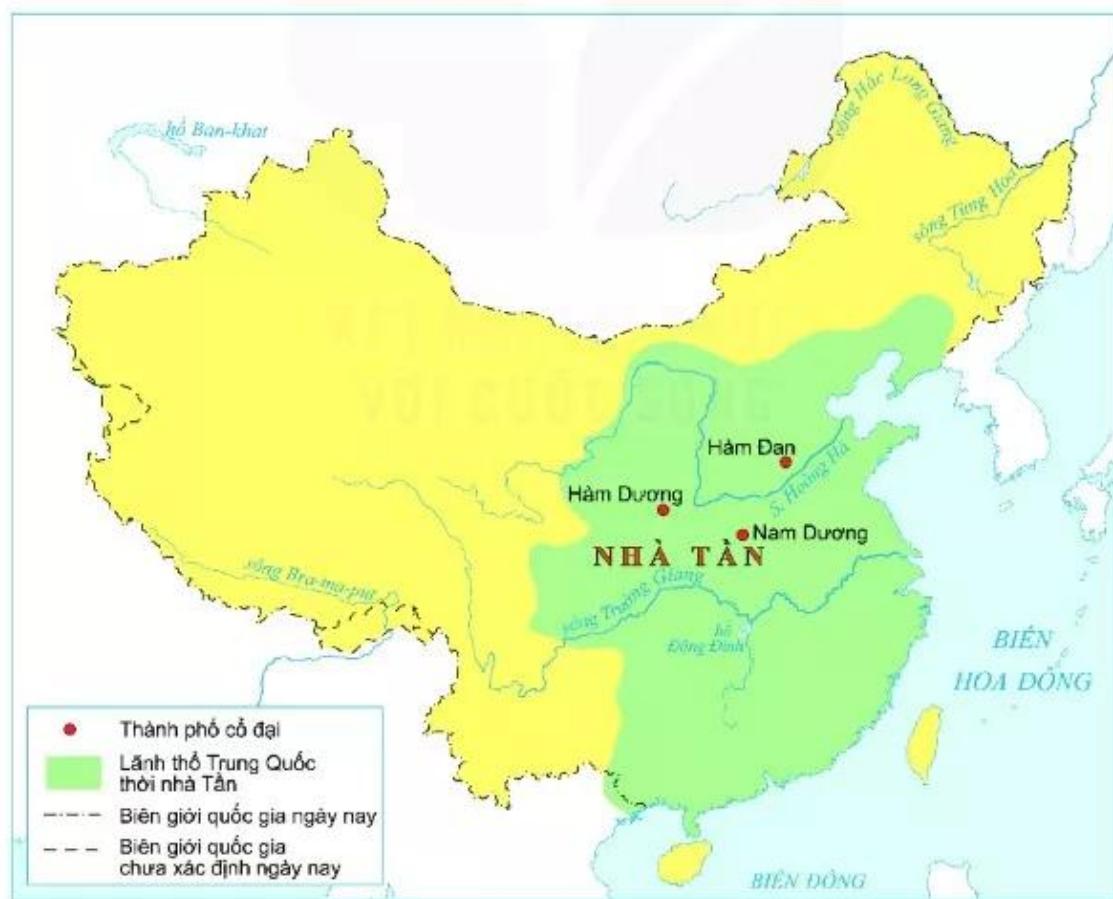
Người Trung Quốc đã xây dựng nền văn minh đầu tiên ở lưu vực sông Hoàng Hà, sau đó mở rộng đến lưu vực sông Trường Giang (Dương Tử). Phù sa của hai dòng sông này đã tạo nên đồng bằng Hoa Bắc, Hoa Trung và Hoa Nam rộng lớn, phì nhiêu, thuận lợi cho phát triển nông nghiệp. Tuy nhiên, lũ lụt do hai con sông cũng đã gây ra nhiều khó khăn cho đời sống của người dân.

Thượng nguồn các dòng sông là vùng đất cao, có nhiều đồng cỏ nên chăn nuôi đã phát triển từ sớm.

?

Theo em, sông Hoàng Hà và Trường Giang đã tác động như thế nào đến cuộc sống của cư dân Trung Quốc thời cổ đại?

2. Nhà Tân thống nhất và xác lập chế độ phong kiến ở Trung Quốc

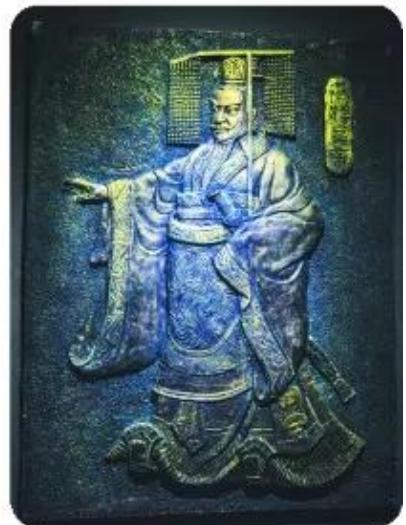
▲ Hình 2. Lược đồ Trung Quốc thời nhà Tân

Từ thế kỉ XXI đến thế kỉ III TCN, lịch sử Trung Quốc trải qua các triều đại Hạ, Thương, Chu. Sau triều đại nhà Chu, Trung Quốc lại bị chia thành nhiều nước nhỏ. Trong đó, nước Tần có tiềm lực kinh tế và quân sự mạnh nhất, lần lượt tiêu diệt các đối thủ. Năm 221 TCN, Tần Thuỷ Hoàng đã thống nhất lãnh thổ, tự xưng hoàng đế. Nhà Tần chia đất nước thành các quận, huyện, đặt các chức quan cai quản, lập ra triều đại phong kiến đầu tiên ở Trung Quốc.

Để củng cố sự thống nhất đất nước, nhà Tần còn áp dụng chế độ đo lường, tiền tệ, chữ viết và pháp luật chung trên cả nước.

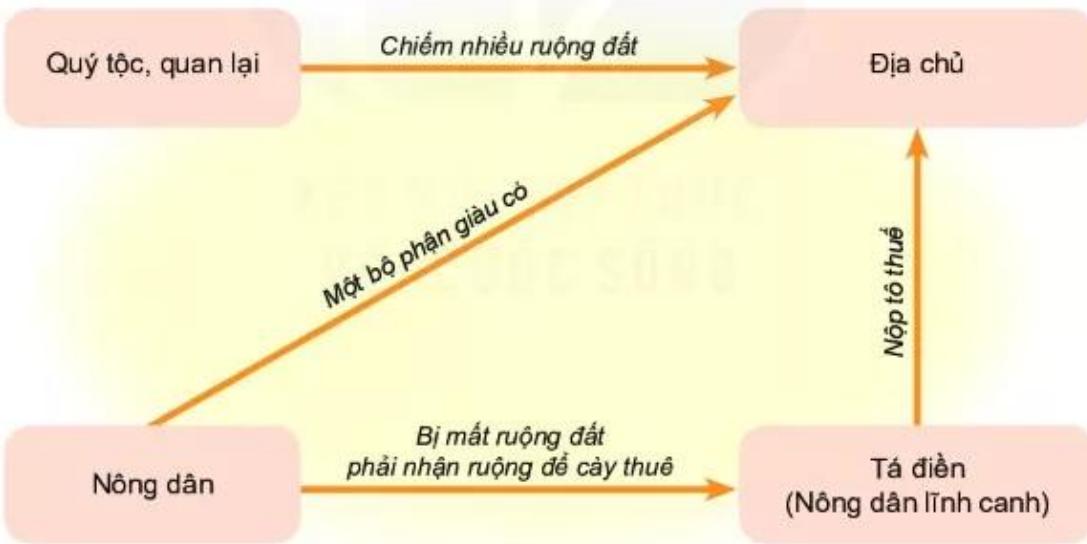
“Mọi việc đều dùng pháp luật để quyết định, không dùng nhân đức, ân nghĩa.”

(Theo Tư Mã Thiên, *Sử ký – Tần Thuỷ Hoàng bản kí*, NXB Văn học, 2003, tr.43)

▲ Hình 3. Tần Thuỷ Hoàng
(259 TCN – 210 TCN)

Nhiều giai cấp mới được hình thành. Quan hệ bóc lột giữa địa chủ và tá điền dần được xác lập.

▲ Hình 4. Sơ đồ sự phân hóa xã hội dưới thời nhà Tần

Nhà Tần tồn tại 15 năm, sau đó bị suy yếu. Năm 206 TCN, Lưu Bang – một địa chủ phong kiến đã lật đổ triều đại nhà Tần, lập ra nhà Hán.

- ?) 1. Tư liệu trên cho em biết điều gì về chính sách cai trị đất nước của Tần Thuỷ Hoàng?
2. Nhà Tần đã thống nhất và xác lập chế độ phong kiến ở Trung Quốc như thế nào?

Em có biết?

Các triều đại Trung Quốc liên tiếp mở những cuộc chiến tranh để mở rộng lãnh thổ. Đó cũng chính là nguyên nhân khiến nhân dân Việt Nam đã phải trải qua hơn một nghìn năm đấu tranh chống Bắc thuộc.

3. Trung Quốc từ thời nhà Hán đến thời nhà Tùy (206 TCN – thế kỉ VII)

Nhà Hán (206 TCN – 220) tiếp tục củng cố bộ máy cai trị và mở rộng lãnh thổ. Đây là một trong những triều đại thịnh vượng của chế độ phong kiến Trung Quốc, có ảnh hưởng lớn tới các dân tộc láng giềng.

Sau thời nhà Hán, lịch sử Trung Quốc tiếp tục trải qua các thời kì Tam quốc (220 – 280), nhà Tần (280 – 420), Nam – Bắc triều (420 – 581). Đến năm 581, nhà Tùy mới thống nhất lại Trung Quốc.

② Hãy xây dựng đường thời gian từ thời nhà Hán đến thời nhà Tùy.

4. Một số thành tựu nổi bật của văn minh Trung Quốc từ thời cổ đại đến thế kỉ VII

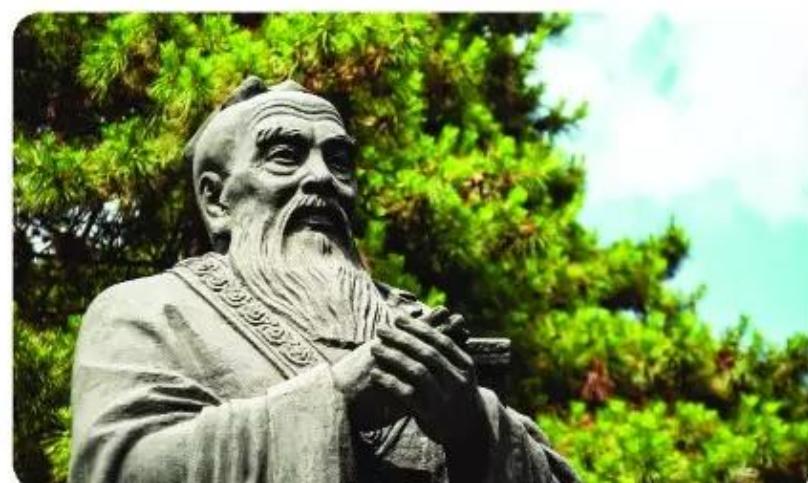
Từ thời nhà Thương, người Trung Quốc đã khắc chữ trên mai rùa, xương thú, gọi là giáp cổ văn.

Kinh Thi là tập thơ cổ nhất ở Trung Quốc, gồm nhiều sáng tác dân gian, được Khổng Tử sưu tập và chỉnh lý. Nhiều bài thơ trong đó là nguồn cảm hứng sáng tác thơ ca Trung Quốc giai đoạn sau, đồng thời cũng ảnh hưởng lớn đến văn học của các nước khác, trong đó có Việt Nam.

Thời cổ đại, xuất hiện nhiều nhà tư tưởng nổi tiếng, tiêu biểu là Khổng Tử và Lão Tử.

▲ Hình 5. Chữ giáp cổ – nguồn gốc của chữ Hán ngày nay

Hình 6.
Khổng Tử – người đặt
nền móng cho sự hình
thành Nho giáo ▶

Người Trung Quốc xưa rất có ý thức về việc chép sử. Những bộ sử tiêu biểu như *Sử kí* của Tư Mã Thiên, *Hán thư* của Ban Cố,...

Người Trung Quốc cũng đã phát minh ra một loại lịch dựa trên sự kết hợp giữa âm lịch và dương lịch mà cho đến ngày nay vẫn ảnh hưởng đến cách tính thời gian của nhiều nước phương Đông, trong đó có Việt Nam.

Thế kỷ II TCN, họ đã phát minh ra thiết bị đo động đất sớm nhất thế giới (gọi là *địa động nghi*).

Em có biết?

Sử kí của Tư Mã Thiên là công trình sử học lớn nhất Trung Quốc và nổi tiếng toàn thế giới. Đây cũng là một trong những tác phẩm văn học tiêu biểu của nhân loại. Người Trung Quốc cũng coi *Sử kí* là tác phẩm lớn nhất về văn xuôi trong nền văn học cổ của mình.

▲ Hình 7. Địa động nghi do Trương Hành chế tạo

Đặc biệt, người Trung Quốc cổ đại đã đặt nền tảng cho bốn phát minh quan trọng về mặt kỹ thuật, đó là giấy, thuốc nổ, lò bàn và Kỹ thuật in sau này.

Bộ *Hoàng đế nội kinh* của Hoa Đà (một trong “tứ đại danh y” của Trung Quốc) được coi là sách kinh điển của y học cổ truyền Trung Hoa. Hoa Đà cũng người đầu tiên thực hiện phương pháp phẫu thuật gây mê.

Các triều đại từ Tần đến Tùy đều chú trọng xây dựng những công trình kiến trúc đồ sộ.

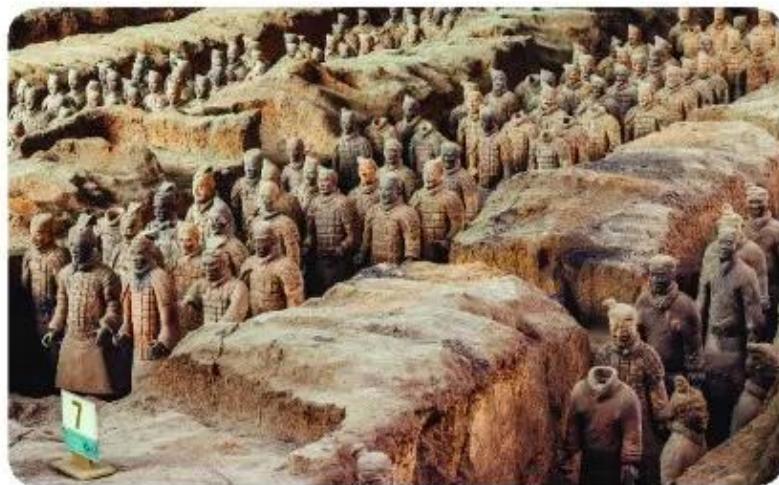

Kết nối với ngày nay

Năm 1974, người ta đã tìm thấy ở lăng Ly Sơn 8 000 bức tượng binh lính bằng đất nung. Điều kì lạ là mỗi bức tượng một vẻ, sống động như người thật.

Vạn Lý Trường Thành là điểm du lịch nổi tiếng ở Trung Quốc, thu hút hàng triệu khách du lịch mỗi năm.

Hiện nay, hai công trình trên đều được UNESCO công nhận là Di sản văn hoá thế giới.

▲ Hình 8. Những bức tượng bằng đất nung được khai quật ở lăng Ly Sơn (tỉnh Thiểm Tây)

▲ Hình 9. Vạn Lý Trường Thành (dài 21 000 km) được bắt đầu xây dựng từ thời nhà Tần để bảo vệ Trung Quốc khỏi những cuộc tấn công từ bên ngoài

?) Kể tên một số thành tựu văn minh tiêu biểu của người Trung Quốc cổ đại.

Luyện tập và vận dụng

- Điều kiện tự nhiên của Trung Quốc cổ đại có những đặc điểm gì nổi bật? Những đặc điểm đó đã tác động như thế nào đến sự hình thành nền văn minh của quốc gia này?
- Nhà Tần có vai trò như thế nào trong lịch sử Trung Quốc?
- Trong các thành tựu của văn minh Trung Quốc cổ đại, em thích nhất thành tựu nào? Vì sao?

- Theo em, những thành tựu nào của văn minh Trung Quốc thời cổ đại có ảnh hưởng tới văn hoá của người Việt trong quá khứ và hiện tại?